

Stendyngen

Nr. 3

25. Årgang

September 2010

Fossiljagt i Læsåen til nattergaleakkompagnement

I dette blad

Efterårets og vinterens program	s. 4
Folkeuniversitetet	s. 9
Referater	s. 11
Strandsten og fossiler	s. 20

Indhold

	Side
Formanden har ordet	3
Geologiens Dage	4
Turen går til Sydvestfyn	5
Fossiltur til Rørdal	5
Klubaftener på Møhlholmsvej	6
Folkeuniversitetet	9
Referat af turen til Bornholm	11
Referat af grillaften	16
Referat af Aktivitetsdag på Strandfogedgården	17
Referat af turen til Kongernes Jelling og Trelde Næs	18
Digerbergkonglomerat	20
Otozamites obtusus, bennettiter	21
Udstilling i klublokalerne	22
Bestyrelsen	23
Billedsiden	24

STENHUGGERVÆRKTØJ

Vandværksvej 25 - 9800 Hjørring - tlf. 98928366 - 98928382

Formanden har ordet

Efter en forhåbentlig veloverstået sommerferie er der ved at være godt gang i stenklubaktiviteterne igen. Vi har allerede været på den første ekskursion, som gik til Kongernes Jelling og Trelde Næs. Det var en dejlig sensommertur, hvor vi først fik opfrisket lidt Danmarkshistorie, og om eftermiddagen fik vi samlet lidt sten og fossiler. Jeg tror, der blev gjort gode fund. Stenhuggerne har også været i fuld sving oppe hos Joan og Poul Erik.

Siden sidst har vi jo været en tur på Bornholm, en fantastisk uge med mange fine sten- og naturoplevelser. Bornholms geologi og natur er noget helt enestående, og der blev slæbt temmelig mange kilo hjem til fastlandet. Dejligt, at det kunne samle så mange medlemmer, selvom vi var væk en hel uge, og en billig tur var det jo heller ikke.

Jeg selv og Ann-Mari har brugt sommerferien på familiebesøg i henholdsvis England og Finland. Det har budt på rigtig mange gode oplevelser, og selvfølgelig blev der også kigget på sten. Desværre bliver man lidt begrænset, når man skal med fly. Det gav lidt overvægt, for noget skulle der jo med hjem, og så kan man jo bare gå og glæde sig til at vende tilbage i bil og måske finde det, der ligger i depoter rundt omkring.

I dette nummer af Stendyngen kan I se programmet for den kommende tid. Vi har bestræbt os på lave et varieret udbud, så der er noget for alle. I og med vi nu har et klublokale, har vi også fået muligheder for både flere og lidt anderledes aktiviteter.

Jeg glæder mig til se jer alle ved de kommende møder og ture.

Tommy

Tilbehør til slibning

Vi har slibemaskiner, tromler, vibratorer og stensave.

Vi har slibepulver, rå sten, sten i skiver og rå rav.

Vi har indfatninger - både forsøvede og sterlingsølv.

Vi har arbejdende værksted og ravmuseum med fossiler.

Vi sender gerne katalog over maskiner og tilbehør.

Ravsliberen

Frants Kristensen

Algade 12a

Kommende aktiviteter

Geologiens Dage

Temaet for Geologiens Dage 2010 er "Danmarks Naturkanon", hvor fire af de i alt sytten kategorier dækker geologiske emner: Undergrund, sten, landskabsformer og fortidens natur.

Danmarks Naturkanon kom til verden oktober 2009 og indeholder 216 særligt udvalgte danske naturområder, planter, dyr med mere.

Skov- og Naturstyrelsen har udgivet en folder, hvor du kan læse om, hvad der er med i naturkanonen, hvad udvælgelseskriterierne har været, samt hvor du selv kan opleve fænomenerne.

Den fås i trykt udgave eller kan downloades fra <http://www.skovognatur.dk/Udgivelser/Foldere/Vejledning/Naturkanonen.htm>.

Der er de tidligere år også udgivet en folder med en fortegnelse over arrangementer i forbindelse med Geologiens Dage, men i skrivende stund er den ikke udkommet, og Skov- og Naturstyrelsens side om dagene er ikke opdateret siden november 2009, så det er måske sparet væk. Du kan i stedet se fortegnelsen på vores hjemmeside.

Vendsyssel Stenklub har to arrangementer, som er mere udførligt omtalt i majnummeret af Stendyngen, men vi gentager lige datoerne:

Hirtshals Klint:

Tidspunkt: Lørdag den 25. september kl. 10.00-14.00

Mødested: Parkeringspladsen nord for Hirtshals Camping

Turleder: Henrik

Klim Bjerg:

Tidspunkt: Søndag den 26. september kl. 10.00

Mødested: Vi mødes ved P-pladsen umiddelbart vest for kalkgraven

Turleder: Tage

Turen går til Sydvestfyn

Landskaberne i dette område er primært dannet af baltiske ismasser i Weichsel. Bæltthavsfremstødet og det ungbaltiske fremstød skubbede markante moræner op, og nogle steder er der desuden moræner afsat af nordøstisen.

Klinterne er rige på sten med et rigt udvalg af ledeblokke og fossilførende blokke. Blokke fra Åland, Østersøens bund og Sydøstsverige er dominerende, men der er også mange blokke fra Dalarna. Fossilførende blokke findes i mange udgaver, og området har mellem år og dag givet mange særdeles fine Turitellasantsten for blot at fremhæve en enkelt type.

Tidspunkt: Lørdag den 9. oktober kl. 10.00

Mødested: Motorvejsrastepladsen ved Gudenåen

Husk: Mad og drikke, hammer og mejsel, regntøj og gummistøvler

Turleder: Henrik

Fossiltur til Rørdal

Nu er det vist ved at være tid til at besøge kridtgraven i Rørdal igen. Det er et sted, som jeg synes, vi fortsat skal besøge med jævne mellemrum. Der er altid nye ting at opdage, og selv om man ikke ligefrem vader i fossiler, bliver der altid gjort fine fund. Vær opmærksom på, at det er lidt sent på året, og at vi derfor godt kan risikere, at vejret er lidt vådt og koldt. Husk at klæde jer på efter forholdene.

Tidspunkt: Lørdag den 30. oktober kl. 10.00

Mødested: Uden for hovedindgangen til Aalborg Portland, Rørdalsvej 44

Husk: Mad og drikke, fornuftigt tøj, gummistøvler, hammer, mejsel og evt. en lille håndøkse

Turleder: Tommy, tlf: 98392084 / 23259040

Elektrisk lokomotiv i
kridtgraven i 20'erne

Klubaftener på Mølholmsvej

Som Tommy nævner i sin klumme, giver lokalerne på Mølholmsvej os mulighed for at udvide aktiviteten især i vinterperioden. Vi har i bestyrelsen besluttet, at vi vil forsøge at afholde et arrangement hver anden mandag, og vi har bestræbt os på at lave et afvekslende program, som vi håber vil vække interesse.

Samtidig vil der så være mulighed for at betragte de små udstillinger, som vi laver. I øjeblikket har vi en udstilling af bornholmske sten - først og fremmest baseret på den samling, som Orla storsindet forærede klubben, da han og Karna flyttede til færre kvadratmeter. Det er vores hensigt at skifte udstilling med 2-3 måneders mellemrum. Klubaftenerne vil være en fin lejlighed for dig til at se, hvad der sker på denne front.

Det skal også nævnes, at vi har en stor samling tidsskrifter, som du kan benytte dig af. Vi er i færd med at lave et system, så du har mulighed for låne tidsskrifter med hjem.

Ålandsøerne

Sammen med vore bedre halvdele besøgte vi (Henrik og Sven) Ålandsøerne i begyndelsen af juni måned i år.

Vi synes, det er et meget spændende område, og vi vil gerne forsøge at delagtiggøre andre klubmedlemmer i vores oplevelser og selvfølgelig samtidig fortælle noget om de meget røde bjergarter, som var den egentlige årsag til vores lille udflugt.

Ud over Ålandsblokke var vi også interesseret i blokke fra den Botniske Bugt, som burde kunne findes som løsblokke på Ålandsøerne. Hvis det var tilfældet, ville vi have en slags facitliste, når vi skulle bestemme de sten fra vore hjemlige strande, som vi havde mistænkt for at have rejst så langt.

Der bliver selvfølgelig også lejlighed til at se på medbragte sten, så tøv ikke med at komme med noget, du gerne vil vise frem eller have hjælp til bestemmelsen af.

Tidspunkt: Mandag den 11. oktober kl. 19.00

Fossilgruppen

Aktiviteterne i denne gruppe har ligget stille et stykke tid, men vi forsøger igen at starte en møderække op.

Den 25. oktober har vi et planlægningsmøde, hvor vi planlægger indholdet i de kommende mødeaftener. Det er vigtigt at høre medlemmernes ønsker, og bestyrelsen håber, at alle interesserede vil møde frem og give deres mening til kende.

Emner for aftenerne kunne f.eks. være: fossillokaliteter, gennemgang af fossilgrupper og de forskellige geologiske lag og perioder. Fossilbestemmelse og evt. bytning af fossiler kunne også indgå som en fast bestanddel ligesom fremvisning af nye fund.

Tidspunkt: Mandag den 25. oktober kl. 19.00

Sten på bordet

Efter en pause genoptog vi sidste år arrangementet ”Sten på bordet”. Vi synes, det var en succes, så vi fortsætter.

Kom og vis andre dine fantastiske fund fra sommerens ture. Hvis du har noget, du gerne vil have bestemt, er der garanteret nogle, der gerne vil hjælpe. Hvis du har noget i overskud, som du gerne vil afhænde, er dette tiden og stedet – gevinsten vil straks blive konfiskeret til fordel for klubkassen. Har du hugget en flot skulptur, vil andre helt sikkert gerne se den, og det samme gælder, hvis du har begået smykker o.l.

Der vil også blive mulighed for at erhverve stykker fra de samlinger, som klubben har fået foræret af medlemmer. Der kommer flere oplysninger herom på hjemmesiden, når tiden nærmer sig.

Tidspunkt: Mandag den 8. november kl. 19.00

Tovholder: Henrik

Databaser

En ting er at samle – en anden at holde orden på sin samling. Hvis ikke du registrerer dine fund, mister samlingen i værdi både for dig selv og især for andre.

Du kan selvfølgelig registrere dine fund ved at skrive dem op i en bog. Ikke et ondt ord om det. Det har fungeret i århundreder og er, med mindre bogen bliver væk eller brænder, en sikker metode.

Det kan dog ikke bortforklares, at der er rigtig mange fordele ved i stedet at anvende en elektronisk database.

Vi vil denne aften forsøge at forklare nogle af principperne ved en database. Vi vil fortælle om, hvilke muligheder det giver at registre sine fund på denne måde. Vi vil vise et par eksempler på databaser, og sidst, men ikke mindst vil vi prøve at overbevise dig om, at databaser ikke kun er for edb-nørder.

Tid: Mandag den 22. november kl. 19.00

Indledere: Sven og Tage

Julehygge

Det tør vi slet ikke tænke på at ændre!

Same procedure as last year: Oplæg til forårets tur, banko, æbleskiver, gløgg, kaffe og småkager. Tag familien med – de vil ikke være i fare, selv om de skulle være strandstens- eller fossilallergikere.

Køb en bunke af den nye kalender, og brug den som julegave til moster Gyda m. fl.

Og hvor er det så egentlig, at forårets tur går hen? Et godt gæt kunne være det nordligste Tyskland.

Tidspunkt: Mandag den 6. december kl. 19.00

Husk: En lille pakke til bankospillet

Rapakivier

Som opfølgning på Ålandsaftenen vil vi denne aften gå tæt på rapakivier. Vi kæmper os frem til en forståelse af, hvad en rapakivi egentlig er! Vi ser på hvilke rapakiviområder, der findes inden for vores interesseområde, og viser karakteristiske sten herfra. Vi ser på de teorier, der er om rapakiviers tilblivelse, og for at det hele ikke skal blive for teoretisk, er det vigtigt, at I tager nogle af jeres egne rapakivisuspekterte sten med, så vi kan have nogle håndfaste diskussionsemner.

Tidspunkt: Mandag den 10. januar kl. 19.00

Husk: Sten

Fossilaften

Indholdet af mødet denne aften fastlægges vi den 25. oktober.

Tidspunkt: Mandag den 24. januar kl. 19.00

Præparationsdag

Her i den kolde årstid er det rart med indendørs aktiviteter, så jeg synes vi skal bruge denne lørdag på at grave lidt fossiler frem. Det bliver igen i vores klublokaler på Mølholmsvej i Aalborg.

Medbring egne fossiler til at arbejde med samt det værktøj, I normalt bruger.

Her nævnes nogle nyttige ting: Små pensler, gamle tandbørster, kniv, hobbykniv, tandlægeinstrumenter, små file, el- eller trykluftdrevet gravørpen, lup, luplampe, stereomikroskop, små eldrevne slibemaskiner som f.eks. Proxon.

Tidspunkt: Lørdag den 29. januar kl. 10-16

Husk: Madpakke med tilbehør, vi kan jo lave kaffe derinde

Tovholder: Tommy

Stenklubbens stensav og slibemaskine

Du kan låne klubbens maskiner i perioder på 2 uger ad gangen.
 Du skal betale forbrugsmaterialer samt hente og bringe maskinerne.
 Slibebånd (korn 400 og 600) koster 20 kr. pr. stk.
 Hvis du er interesseret, kan du kontakte Poul Erik Friis, tlf. 98963431

Folkeuniversitetet

Ledeblokke

Som annonceret i majnummeret, er det lykkedes at få ”ledeblokmeisteren” Per Smed til at komme og afholde et folkeuniversitetskursus om ledeblokke. Per Smed kommer med følgende oplæg til kurset:

Det er et problem for geologerne, at indlandsisens aflejringer ikke indeholder forsteneringer af dyr eller planter. I stedet har man siden ca. 1880 forsøgt at kende forskel på lag fra forskellige delperioder af istiden ved hjælp af ledeblokke, dvs. løse sten, der er blevet transporteret af isen, og hvis oprindelige hjemsted man kan fastslå. Der opstod to skoler, en dansk og en tysk. Den danske skoles hovedmand var Vilhelm Milthers (1865-1962). Han brugte kun få forskellige stentyper, helst kun seks, to fra Norge, to fra Dalarne og to fra Østersøens bund. Den tyske skoles leder Julius Hesemann (1901-1980) brugte mere end 100 typer og hævdede, at Milthers tog skyklapper på. Ledebloktællinger bør foregå ved, at man piller sten

direkte ud af morænelaget i klinten. Man skal imidlertid bruge flere dage på at finde nogle få stykker af Milthers' seks typer på den måde. I stedet talte han løse strandsten, men det førte til en lang række fejlbedømmelser. Derfor gik Milthers-metoden af brug. På et kursus som dette kan vi ikke bruge den rigtige fremgangsmåde, men sten på en strand kan give gode fingerpeg, hvis man kender mange typer - jo flere jo bedre - og garnerer med baggrundsviden. I mit foredrag lørdag vil jeg sige lidt om historien og fortælle eksempler på, hvad jeg selv har fundet ud af. Ekskursionen søndag vil gå til en strand, vi af erfaring ved er velegnet, nemlig Ulbjerg klint i Vesthimmerland. Husk gummistøvler og medbring gerne en lup, en hammer, en spand, evt. en stenbog (Smed 1995).

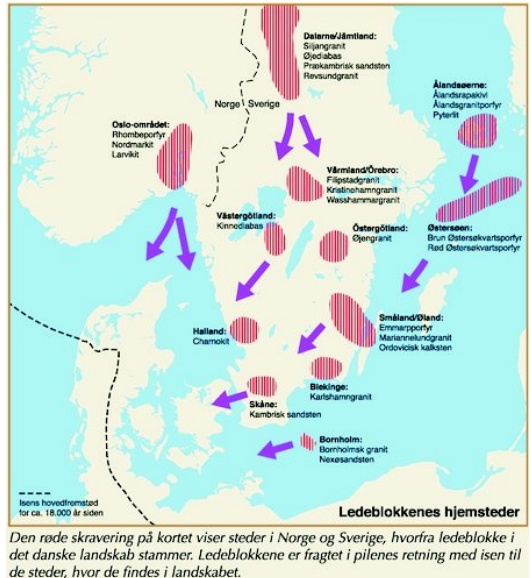
Hvis ikke du har meldt dig til kurset, kan det måske lige nås.

Tidspunkt: Lørdag den 11. september kl. 12.00-18.00

Søndag den 12. september kl. 10.00-16.00

Sted: Strandvejen 12-14, Plan 3, lokale 414

Pris: Kr. 595.-

Den røde skravering på kortet viser steder i Norge og Sverige, hvorfra ledeblokke i det danske landskab stammer. Ledeblokkene er fragtet i pilenes retning med isen til de steder, hvor de findes i landskabet.

Islands vulkaner

Lektor Paul Martin Holm, Københavns Universitet

I samarbejde med Vendsyssel Stenklub

Jorden køler stadig af efter sin dannelse for flere milliarder år siden, og samtidig opvarmes den til stadighed gennem henfald af radioaktive isotoper.

På Island transporteres varmen gennem magma til jordens overflade, og resultatet er vulkanisme. Den store varmeafgivelse benyttes til opvarmning på Island.

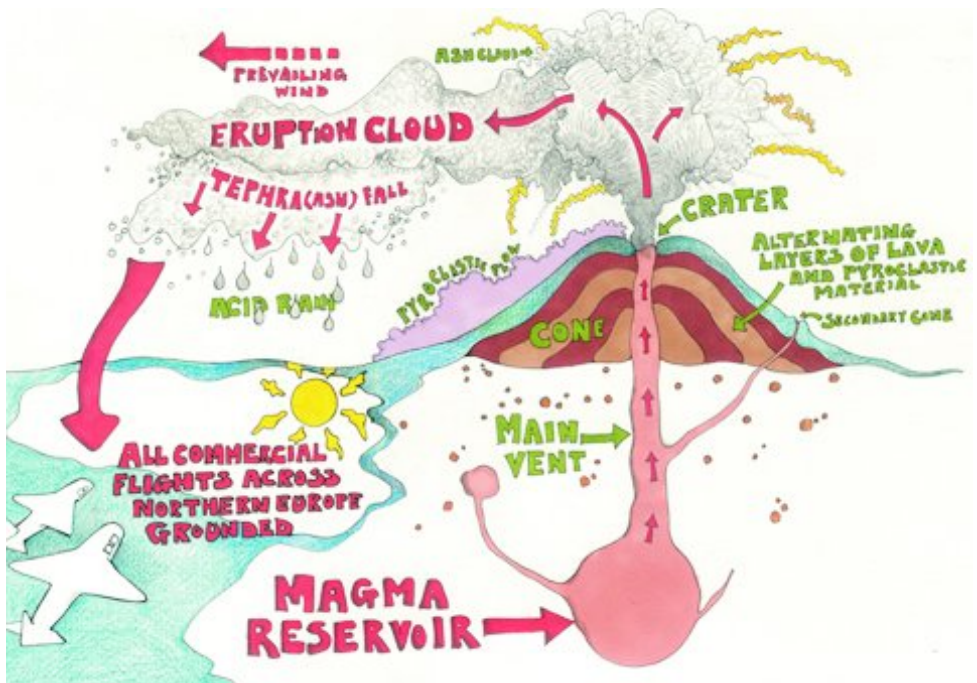
Foredraget handler om Islands geologi og forklarer vulkanisme inden for en ramme af de største dynamiske processer på jorden.

På foredraget vil det seneste vulkanudbrud under og ved Eyjafjallajökull på Island blive gennemgået, og de vulkanske processer forklaret.

Tidspunkt: Onsdag den 10. november kl. 16.30-18.30

Sted: AAU, Strandvejen 12-14, Plan 3, lokale 414

Pris: Kr. 95.-

Eyjafjallajökull by Abigail Daker.

Referater

Bornholm maj 2010

Endelig blev det den 10. maj, så vi kunne komme af sted på en længe ventet tur til Bornholm, vel at mærke en rigtig stentur. Vi havde desværre 3 afbud pga. sygdom, men alligevel var vi 24 glade og opstemte personer, som drog af sted. Vi var fordelt i 11 biler med håb om plads til mange sten på tilbagevejen.

Der var mange gensynsknus på færgen fra Ystad til Rønne, og snart var vi fremme ved vores fine hytter i Hasle Hytteby. Da vi drejede ind til hyttebyen mandag aften kl. 22, stod der et lille rådyr ca. 3 meter fra vejen og så ligegyldigt på os. Vi skulle komme til at se meget vildt på turen rundt på øen. Især er der mange rovfugle, svaner, rådyr og harer. Vi hørte endog nattergalen og så også mange dejlige planter. Specielt orkideerne og de vilde gule tulipaner var der en del fokus på. Turen blev i vor hytte indviet med et enkelt glas rødvin for ligesom at ”lande”. Dejligt at gå i seng med tanken om en hel uge med stenfund og oplevelser.

Henrik og Marit var kommet et par dage før os andre, og der var linet op med div. stenprøver på stakittet ved deres hytte. ”Velkommen” syntes de at sige. Nå, men det var jo altså en stentur, som alle i planlægningsudvalget havde været med at gøre uforglemmelig. Alt var velfungerende, og turene var rigtig fint tilrettelagte. Tak for det.

Bornholms geologi er utrolig varieret og spænder fra de ældste lag til de yngste, hvilket vore mange daglige lokationer vidner om. Vi var dagligt 5-6 steder. Det kan jo lade sig gøre på denne forholdsvis lille ø. På et tidspunkt en af dagene var jeg meget træt og kom til at tænke på, hvor utrolig optagede alle var af de facts, vi fik fra Henrik, Tommy og Tage. Det var ligesom at lægge spor ud for en lille hundehvalp. Den bliver også helt træt ovenpå sådan en dag.

Vi havde også stedkendte med på turen. Jørn kommer fra Rønne og kunne fortælle om 2. Verdenskrig, hvor russerne bombede Rønne, uden at de allierede gjorde noget ved det. En noget pinlig historie for os. Jørn var dengang en lille dreng, som var alene ude på landet med hestevogn under bombardementet. Heldigvis kom mor og fik alle reddet hos familien på landet.

Jeg kan ikke undgå at kommentere, at der var hundekoldt det meste af tiden, men vi havde kun rigtigt regnvejr to formiddage. Og det er jo som bekendt ikke vejret, der er noget i vejen med, kun påklædningen!

Selvfølgerlig skulle vi have fællesspisninger med madlavning i det fælles køkken. Vi var en 4-5 stykker på madholdet en af dagene, så vi fik en slags gourmetmad med tilhørende

medbragte drikkevarer. Vi fik vel også alle smagt på de bornholmske specialiteter i løbet af ugen, ikke mindst de, der fredag aften var med til fiskebuffet i Allinge.

11. maj: Første stop var Maegaard, en lille fin lokalitet med pyroxengranit.

Ved Dalegård granitbrud så vi Hammergranit med pegmatit og det radioaktive mineral gadolinit.

Næste stop var havnen ved Vang, hvor der er store mængde af Vanggranitten med den svagt røde baggrund og mange sorte pletter. Langs kysten var der også Hammergranit. Op over bakken var der udsyn til Hammershus.

Vi besøgte nu det nedlagte granitbrud på Hammerknuden, hvor Hammergranitten i visse områder er kaoliniseret. Her fortalte Jørn Almeborg, der i mange år beskæftigede sig med kaolin, hvordan kaolin dannes med udgangspunkt i feldspat.

Næste stop var Hammershus. Det er ca. 35 år siden, jeg første gang besøgte Bornholm, så det var dejligt at gense ruinen. Stedet har en meget lang historie, som begyndte i 1200-

tallet og varede frem til begyndelsen af 1700-tallet. Borgen er fint beliggende som fæstning, men også som kirke. Stedet overgik til den danske krone ca. 1576.

På vej hjem var de fleste af os en tur ved Jons Kapel. Der var lidt diskussion om, hvor mange trapper der var ned. Jeg kom til 112 stk. på den længste trappe. Er der flere bud, kan vi selvfølgelig diskutere. Noget af det mest spændende ved stedet er, at trapperne går ned gennem en tidligere diabasgang.

12. maj: Hvordan kan det være 4 gr. og efterårsstorm på en så skøn majdag? Vi havde først et hurtigt stop ved en runesten, hvorefter turen gik til NaturBornholm, hvor vi fik en fin rundvisning af en medarbejder på stedet. Historien gik 1700 millioner år tilbage i Bornholms historie. Jørn fik en minilur på den oplyste pude. Tja, det så afslappet ud.

Dernæst gik turen til Strøby stenbrud med vandribber og ormegange i balkasandsten samt store blokke fra istiden.

Næste stop var Skelbro kalkgrav fra nedre Ordovicium med trilobitter. Vi fik også en snak med en lokal mand, som viste os en fin stor orthoceratit. Stedet er fredet, så vi nøjedes med at tage billeder af dyret.

Så var det tid til en tur i den sorte Rønnegranit i det største nuværende brud på øen. Fantastisk syn! Man kan ikke lade være med at tænke over, hvor mange tons der er sprængt og flyttet. Hullet var 124 meter dybt. ”Der er højt ned”, som nogen sagde.

Next stop Bagå lergrav med plantefossiler. Hvis vi havde været heldige, kunne vi have

fundet dinosaurfodspor, men jeg tror ikke engang, at Tage fandt noget!

Dagens sidste lokalitet var Hasle, hvor der var sandsten med diverse plantefossiler. Poul Erik tog ihærdig fat på at skille en stor sandsten ad, men opgav, hvorefter Tage til Poul Eriks ærgrelse (fornemmer jeg) snildt skilte stenen ad, og deri åbenbarede sig et fantastisk plantefossil med bregner ad libitum. Det var også den dag, vi spiste Joans eller var det Poul Eriks dejlige kage til dessert.

13. maj: I Rutsker så vi den lille rokkesten, som fint lod sig rokke af Torben N. med stokken til hjælp! Vi gik på en bakke med gnejs, som havde fine isskuremærker. Torben D. forklarede, hvordan man på mærkerne kan se, hvilken vej isen vandrede. Der var bare en lille frisk vandretur op til den store rokkesten, som efter sigende vejer ca. 30 t. Den kunne Torben N. ikke rokke med. Tage fortalte om jordbundsforholdene her og længere nede i terrænet samt om planterne, der voksede her.

Så kørte vi til Døndalen med de mange ramsløg. Det var en helt fantastisk natur gennem sprækkedalen, som sikkert er dannet ved, at basalten er forvitret. Duften fra ramsløgene fulgte os hele vejen frem til vandfaldet. Tage fortalte ivrigt om alle sjældne planter til alle interesserede.

Vi kom forbi Østerlars Kirke, som desværre var lukket pga. helligdagen. I stedet drog vi videre til Listed og Svanekegranitten. Madpakkerne blev nydt på de smukke sten ved vandet.

Ved Årsdale var der gensyn med Svanekegranitten i flotte runde former, der forvitrer og bliver til Årsdalegrus.

I Paradisbakkerne stiftede vi bekendtskab med Paradisbakkemigmatitten, og på vej ud fra bakkerne gjorde vi holdt ved en grøft med mange smukke, vilde gule tulipaner. Jo, det er ganske vist.

Ved en privat ejendom så vi en fin samling af Nexøsandsten med masser af bølgeribber etc. Vi fik lov til at gå igennem haven og over en lille bro til det gamle brud.

Om aftenen var der arrangeret fællesspisning i Sandvig.

14. maj: Første stop var Bavnodde med grønsand fra Øvre Kridttid. Fund af belemniter, østers og brachiopoder. Jeg vil ikke nævne navne, men jeg tror, en af turlederne fandt de fleste og bedste eksemplarer. Hmm. Overraskende nok viste stedet sig at være en guldgrube for strandstensamlere, så nogle blev der lidt ekstra tid, mens andre planmæssigt tog videre til Arnager. Her er der kalk fra Øvre Kridt med et for nogle lidt sparsomt udvalg af fossiler: muslinger, ammoniter og belemniter. Trods det lidt kolde vejr er en strandtur altid en dejlig oplevelse. Madpakkerne blev nydt eller i hvert fald spist på den sidste kyststrækning ved Madsegrav, men klinterne var næsten groet helt til, så vi drog straks videre til Læsåen. Jeg tror ikke, jeg tidligere har søgt fossiler i rindende vand i længere tid ad gangen, og kan således konstatere, at jeg aldrig tager på stentur igen uden gummistøvler! Området har lag fra Prækambrium og Ordovicium, og der var en fantastisk væg på den ene side af åen. Det kriblede nu noget, men ak! der er fredet, og det blev selvfølgelig respekteret. Jeg tror, mit bedste fund den dag der var et lille stykke med trilobitter.

Jeg tror, vi var 15, som om aftenen tog til Allinge Røgeri, hvor der var fiskebuffet med gode Bornholmerspecialiteter. Da vi var tilbage i hyttebyen, kunne jeg jo være gået direkte til køjs, men klokken var kun 22.30, så jeg tog mit glas og gik rundt for at tjekke, hvor der var lys. Der var mørkt alle steder. Vi var åbenbart trætte efter dagens mange indtryk. Et enkelt sted var der dog lys og en ekstra plads. Tak for det, det var hyggeligt!

15. maj: Regn og blæst fra morgenstunden. Turens sidste dag! De foregående dages indholdsrige ture havde tæret på folks kræfter. Tænk bare at gå i bad fredag aften uden sæbe og shampoo, eller som en anden (stadig uden at nævne navne) at gå i bad lørdag morgen uden at tage håndklæde med. Som regel giver krisesituationer en slags udvikling. Vi fandt ud af at bruge

håndtørreteren som hårtørreter. Så kan to dele et håndklæde. Og så ikke et ord mere om det! Første stop var ved stenbruddet ved Bjergebakke med Almindingegranitten. Granitten ligner Hammergranitten, men har haft et større tryk og derfor anderledes. På lokaliteten findes desuden en ganske pæn kullait.

Turen gik herefter til Lange Skanse med Nexøsandsten, hvor Tommy genfandt overgangen fra Nexøsandsten til Balkasandsten. Der er en meget tydelig skillelinje. I overgangszonen findes den smukke Ginghamssandsten. De fleste af os kunne næsten ikke få nok af at se på, røre ved og slæbe på alle de smukke sandsten. Niels var vist alligevel den, der fik den største sandsten med hjem. Vi tog omkring havnen ved Snogebæk, hvor der var mange fine gravegange, som næsten ligner scolithos. Gravegangene lå også som vandrette mønstre og vidnede om stor aktivitet. Fantastisk syn, sommetider er det bare så specielt og fint, at man glemmer at samle noget op. Nå, men på forunderlig vis var der også nogle, som slæbte her!

Broens Odde var næstsidste stop på vor vidunderlige rejse i tider og steder rundt på øen. Der er grønne skifre med bl.a. hyolitter. Pga. tiden kørte vi forbi Dueodde og videre til Øle Å ved Slusegård, hvor der er skifre fra Nedre Silur med graptolitter. Der var jo alligevel heller ikke badevejr, og fossiler er alligevel også mere interessante.

Absolut sidste stop på turen var Sten Odde. En fin sandstrand med mange eksempler på tredimensionelle graptolitter. På vejen tilbage til Hasle forsøgte nogle af os uden resultat at finde en rundkirke, som var åben. Vi havde fælles spisning med grill osv. den sidste aften. Bl.a. Poul Erik tog chancen og undgik brovægten, så vi er nogle, som må takke specielt for stentransporten tilbage til det nordjyske.

16. Maj: For mit eget vedkommende tog rejsen lidt længere tid end for fleste. Vel ankommet til Aalborg sidst på eftermiddagen, blev min bagage (og et par sten) læsset over i en anden bil, og turen gik om aftenen videre til Drammen, Norge. Kl. 04:15 mandag morgen var det sengetid. Tak til alle medarrangører for en uforglemmelig og velarrangeret tur til Bornholm. Jeg håber ikke, der kommer til at gå 35 år, inden jeg kommer dertil igen.

Grillaften med opfølgning af Bornholmerturen

Bestyrelsen havde været spændt på, hvordan medlemmerne ville tage imod dette arrangement: en social sammenkomst – om sommeren! Normalt spiller vi banko og spiser æbleskiver, når vi mødes til fælles hygge. Denne gang skulle vi mødes en højlys sommereftermiddag – og så på en lørdag!

Det skortede ikke på forberedelserne: Poul Erik og Henrik havde dagen før brugt eftermiddagen på at slå græsset omkring klublokalet, skrubbe den store smedejernsgrill – og indrette en montre med en god udstilling af Bornholmerfund. På dagen blev der dækket fint bord med blomsterdekorationer og stenservietter, og stor var glæden, da medlemmerne begyndte at dukke op – vi kom vist op på de 25 – lige tilpas til at fylde op hele vejen omkring det lange bord.

Men der skulle jo ikke grilles med det samme. Der blev slæbt ind og pakket ud af de medbragte gode sager fundet på Bornholm, formanden bød velkommen, og derefter blev der vist Bornholmerbilleder med tilhørende kommentarer og opklarende spørgsmål fra mange af de tilstedeværende. Vi fik bekræftet, at den tur var helt ok: masser af besøgssteder, masser af kultur og masser af oplevelser.

Så blev der fyret op under grillen, og indtil den var klar til de medbragte sager, nød vi den lune aftensol med et glas i hånden – regndryppene fra tidligere var heldigvis fordrevet. Snakken gik lystigt – om de udstillede sten og fossiler, om rejser, der var gjort, og dem, man skulle på – i det hele taget hyggede folk sig ved at gense hinanden.

Der blev ivrigt pakket fine kødvarer ud på grillen, da mesteren gav los. Salat i rigelige mængder blev arrangeret af Tommy, og snart sad vi tæt og godt bænket med lækkerierne. Rita – Erik Schou Jensens kone – var mødt op sammen med Edith. Hun overdrog Eriks store samling af VARV-hæfter til klubben, og i den anledning blev der holdt en lille takketale og overrakt en gave til hende fra Stenklubben. Henrik fik også gave af Bornholmerturens deltagere som tak for det kæmpestore arbejde, han havde med forberedelsen, og desuden gav deltagerne dejlige øl til Henrik og resten af rejsearbejdsgruppen. Endelig fik Susanne overrakt flot gave af bestyrelsen privat i anledning af fremskreden alder, så det nærmede sig orgie-agtige tilstande.

Middagen sluttede med kaffe, te og hjemmebag, og herefter var der 'fri leg'. Nogle tog sig en dejlig lang travetur til vandet og kom tilbage med favnen fuld af blomster, andre fik hyggesnakket i smågrupper, og som noget lidt uden for nummer fik vi rigget computer og skærm til, så fodbold-freaks kunne juble til Danmarks sejr over Cameroun. Jo, vi er ikke kun stenfreaks, men meget alsidige mennesker!

Det var en dag, jeg mindes med glæde. I bestyrelsen er vi enige om, at dette arrangement godt kan tåle gentagelse.

Aktivitetsdag på Strandfogedgården

Igen i år havde vi i juli måned aktivitetsdag på Strandfogedgården. Det var som sædvanlig i samarbejde med Vendsyssel Historiske Museum. Jeg synes, det er en god måde at vise Stenklubbens aktiviteter frem på. Potentielle medlemmer kan her se, hvad det er, vi beskæftiger os med. Stenslibning på glasplade var som altid et hit for både små og store børn.

Men måske trænger arrangementet til lidt forandring og fornyelse. Der var i år færre besøgende end tidligere. Det kan selvfølgelig til dels skyldes det meget fine sommervejr, hvor stranden lokkede mere end sten. Hvis der er nogen, der har gode idéer og forslag, hører vi gerne fra jer.

Alt i alt en rigtig dejlig dag, hvor også vi alle hyggede os. Der er altid brug for ekstra hænder, så hvis der er medlemmer, som har lyst til at give en hånd med, er det bare om at sige til.

Tommy

Jelling og Trelde Næs

Lørdag den 21. august stod der 'Kongernes Jelling' på kalenderen – med mødetidspunkt kl. 10.00! ved P-pladsen nordvest for nordhøjen. Trods køreafstanden mødte der 20 medlemmer op (i næsten lige så mange biler – måske vi skal prøve med en mailliste, hvor eventuelt ledige pladser i bilen kan udbydes).

Sven bød velkommen og måtte desværre oplyse, at museet ikke som aftalt kunne stille med en guide. Vi inspicerede så selv højene og det flotte granitgulv inde i kirken (lagt i år 2000) samt selve runestenene, som er kong Haralds mindestene over sine forældres (Gorm og Thyra) og sine egne bedrifter. I museet over for kirken er historien mere detaljeret beskrevet, blandt andet ved hjælp af

de desværre få fund fra udgravningerne af højene. Der er også modeller, der viser, hvor stort anlægget har været med skibssætning og en palisade omkring, der har indrammet et areal på mere end 10 hektar.

Klokken 11 var der afgang mod Trelde Næs. Mødestedet med Inge-Lise og Troels blev forklaret, inden vi i næsten samlet kolonne kørte mod Fredericia. Næsten alle fandt mødestedet – den sidste bil blev kontaktet og fik en ny kørevej. Derefter blev der kigget på Inge-Lises og Troels' medbragte fund fra lokaliteten: de flotte hjåttænder, ryghvirvler og krabber blev beundret, samtidig med at madpakkerne blev elimineret.

Og så ned på stranden, som blev grundigt undersøgt. Men der var lidt langt mellem fossilerne. Det blev dog til: søliljestilke, søpindsvin, brachiopoder, silkespat, tre ryghvirvler og nogle højtænder. Men det var en spændende lokalitet, hvor alle kan være med. Vejret holdt sig pænt, indtil vi sad i bilerne på vej mod Nordjylland igen, efter at vi pænt

havde takket nej til en fremvisning af Inge-Lises og Troels' samling hjemme i Fredericia. Der er jo 2-3 timers kørsel nordpå. Men vi håber, at det kan passes ind en anden gang! Tak til alle, men især til Inge-Lise og Troels for guidning på Trelde Næs og Sven for at tage os med en tur tilbage til Kongernes Jelling.

Erik

B Indland | Søndag den 29. august 2010 Søndag den 29. august 2010 **Indland 9**

JELLING-BEFÆSTNINGEN

JELLING PÅ HARALD BLÅTANDS TID

Derfor blev udgravningen på Jelling oprindelig kun forestillet at jelling var en betydningsfuld områdelig og blev senere et af de vigtigste steder i jellingens historie. Der er en 2,5 km² stor område, og området af Jelling-fossilerne giver sammen med udgravningen af de tidligere kongegravsteder et billede af et af de vigtigste steder for Kongernes Jelling. Fossilerne sammen med arkæologiske rekonstruktioner, herunder Jelling-fossilerne har set ud omkring 1900, da Harald Blåtand blev skabt som konger af Danmark.

Gørme Høj (Jelling Høj)

- 100 m høj
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter

Den store Jellingsten

- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter

Thors Høj (Hornbæk Høj)

- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter

Kongensgravning

- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter

Palsden

- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter

Lanhus af Treldeborg-typen

- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter

De på hove

- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter

Gammel Lanhus/Skole

- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter
- 100 m diameter

JELLING-OMRÅDET SET FRA NORDPORTEN MOD VED

Historien om Jelling skrives om

Ny vidensk. Står vi på stedet, fortæller vi os lyden af munkenes bonner og kirkeklokernes ringen. Men vi kan godt tro om. Det var snarest lyden af træde, støvetramp og kommandoråd, der lå mellem hjerne i Jelling på Harald Blåtands tid.

Derfor blev udgravningen på Jelling oprindelig kun forestillet at jelling var en betydningsfuld områdelig og blev senere et af de vigtigste steder i jellingens historie. Der er en 2,5 km² stor område, og området af Jelling-fossilerne giver sammen med udgravningen af de tidligere kongegravsteder et billede af et af de vigtigste steder for Kongernes Jelling. Fossilerne sammen med arkæologiske rekonstruktioner, herunder Jelling-fossilerne har set ud omkring 1900, da Harald Blåtand blev skabt som konger af Danmark.

SEET UDEN

Derfor blev udgravningen på Jelling oprindelig kun forestillet at jelling var en betydningsfuld områdelig og blev senere et af de vigtigste steder i jellingens historie. Der er en 2,5 km² stor område, og området af Jelling-fossilerne giver sammen med udgravningen af de tidligere kongegravsteder et billede af et af de vigtigste steder for Kongernes Jelling. Fossilerne sammen med arkæologiske rekonstruktioner, herunder Jelling-fossilerne har set ud omkring 1900, da Harald Blåtand blev skabt som konger af Danmark.

Ny fund

Derfor blev udgravningen på Jelling oprindelig kun forestillet at jelling var en betydningsfuld områdelig og blev senere et af de vigtigste steder i jellingens historie. Der er en 2,5 km² stor område, og området af Jelling-fossilerne giver sammen med udgravningen af de tidligere kongegravsteder et billede af et af de vigtigste steder for Kongernes Jelling. Fossilerne sammen med arkæologiske rekonstruktioner, herunder Jelling-fossilerne har set ud omkring 1900, da Harald Blåtand blev skabt som konger af Danmark.

Den store hjerne

Derfor blev udgravningen på Jelling oprindelig kun forestillet at jelling var en betydningsfuld områdelig og blev senere et af de vigtigste steder i jellingens historie. Der er en 2,5 km² stor område, og området af Jelling-fossilerne giver sammen med udgravningen af de tidligere kongegravsteder et billede af et af de vigtigste steder for Kongernes Jelling. Fossilerne sammen med arkæologiske rekonstruktioner, herunder Jelling-fossilerne har set ud omkring 1900, da Harald Blåtand blev skabt som konger af Danmark.

Jyllandsposten bragte den 29. august en artikel om, hvad man havde fundet ud af ved de seneste udgravninger i Jelling. Artiklen kan ses i fuld størrelse på hjemmesiden.

Nyt fra strandstensgrupperne

Digerbergkonglomerat

På overgangen mellem nedre og øvre Dala-serie i området omkring Orsasjön findes flere hundrede meter tykke sedimentlag, som består af kvartsit, sandsten, konglomerat, tuf, agglomerat og breccier. Der er tale om nedbrydningsprodukter fra de allerede dannede vulkanske bjergarter, hvilket fremgår af brudstykkerne i konglomeraterne. De består overvejende af porfyrer, porfyritter og granitter samt mindre mængder af kvartsit og amfibolit.

Aflejringerne, der strækker sig fra Mora i syd til Orrklitten i nord og fra Älvdalen i vest til Grönklitten i øst, betegnes Digerbergaflejringerne efter Digerberget øst for Orsasjön, og især det karakteristiske Digerbergkonglomerat er en udmærket ledeblok, da det ofte indeholder brudstykker af kendte Dalaporfyrer.

Digerbergkonglomerat består af en kornet, sandstens- eller arkoseagtig grundmasse med afrundede boller af forskellige bjergarter. Bollestørrelsen kan variere fra 1 cm og op til flere decimeter, og bollerne er ofte karakteristiske Dalaporfyrer, og -granitter. Det viser, at sedimentationen ikke kun fandt sted mellem nedre og øvre Dala-serie, men fortsatte med mellemrum helt frem til afslutningen af dannelsen af Dalarnes centrale porfyr- og granitområde.

Flere typer af Digerbergkonglomerat kan ses på foreningens hjemmeside: www.vend-sysselstenklub.dk

Nyt fra fossilgruppen

Otozamites obtusus, bennettiter

På turen til Bornholm i foråret fandt vi nogle enkelte lerjernstenkonkretioner med bregner og ”koglepalmer”. Findestedet var stranden neden for den gamle og nu vandfyldte lergrav ved Bagå.

Nogle store bregnelignende blade, som vi kaldte koglepalmeblade, viser sig at være blade fra bennettiter. Bennettitales eller Cycadeoidales er en uddød orden af nøgenfrøede planter. Bennettiter var vidt udbredt fra Trias til Kridt. Det var små buske eller træer, ofte med en ugrenet stamme og en krone af store sammensatte blade. Af ydre ligner den således koglepalmer (Cycadales). Frø og pollen produceredes dog i blomsterlignende stande. Bennettiter regnes alligevel for at være nærmere beslægtet med koglepalmer, ginkgoer og nåletræer end med blomsterplanterne.

I klublokalerne på Møhlholmsvej kan du i øjeblikket se en lille udstilling af bornholmske bjergarter og fossiler

Vendsyssel Stenklubs bestyrelse

Formand	Tommy Hatting Sørensen Tlf: 98 39 20 84 E-mail: tommy.h.sorensen@mail.dk	Gerdavej 1, 9520 Skørping
Næstformand	Erik Arentsen Tlf: 24 40 91 27	Vangs allé 6, 1 th 9000 Aalborg
Kasserer	Poul Erik Friis Tlf: 98 96 34 31 E-mail: pef@nordfiber.dk	Ugiltvej 758 9800 Hjørring
Sekretær	Susanne Schmidt Tlf: 98 18 53 66 E-mail: sschm@daks.dk	Revlingebakken 40 9000 Aalborg
Redaktør/ Webmaster	Sven Madsen Tlf: 98 39 30 66 E-mail: sm@dadlnet.dk	Stentofte 62 9520 Skørping
Bestyrelsesmedlem	Allan Andersen Tlf: 51 22 07 05 E-mail: aljo@privat.dk	Åkandevej 23 9800 Hjørring
Bestyrelsesmedlem	Henrik Arildskov Tlf: 96 78 11 87 E-mail: rejseholdet@privat.dk	Ilbjergervej 25 9800 Hjørring
Bestyrelsesmedlem	Tage Burholt Tlf: 96 78 40 41 E-mail: tabur@aal.mim.dk	Tårsvej 338 9870 Sindal

Vendsyssel Stenklubs hjemmeside:

www.vendsysselstenklub.dk

2010-kontingent i Vendsyssel Stenklub

Enkeltperson.....	180 kr.	Par.....	270 kr.
Pensionist.....	120 kr.	Pensionistpar.....	180 kr.
Studerende.....	120 kr.	Unge under 18 år.....	120 kr.

Medlemsliste kan rekvireres hos foreningens kasserer eller ses på hjemmesiden.
Andre stenklubbers medlemsblade bedes sendt til redaktøren af Stendyngen.

Billedsiden

Bornholm

